

WIKISKRIPTA ŽIVĚ

WIKILECTURES LIVE

Č. Štuka, A. Šípek, P. Kajzar, K. Němec, M. Kostelná, J. Štefela*, J. Žiak*, M. Vejražka, S. Šípek

Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, *3. lékařská fakulta

Abstrakt

WikiSkripta (www.wikiskripta.eu) představují kolektivistický, na technologiích Webu 2.0 založený přístup k e-learningu. V ostrém provozu jsou od jara 2009. Zaznamenávají prudký růst a jsou stále vyhledávanější studenty všech lékařských fakult České a Slovenské republiky.

Na tomto sympoziu bude demonstrováno použití WikiSkript a jejich výhody. Budete si moci vyzkoušet práci se systémem. Budou vysvětlena pravidla a doporučení pro používání WikiSkript. Podrobněji diskutovaná témata zahrnují základy práce s WikiSkripty, autorské právo a WikiSkripta, komunikace s autory, uživateli a redaktory, bezpečnost otevřeného webu, řešení kritických situací.

Přineste si vlastní notebook.

Klíčová slova: WikiSkripta, Web 2.0, e-learning

Abstract

WikiLectures (WikiSkripta, www.wikiskripta.eu) represent a connectivistic, Web 2.0 based approach to medical e-learning. The site has been fully running since spring 2009. It is quickly growing and still more visited by students from all medical faculties of the Czech and Slovak Republics.

At this symposium, the use and advantages of WikiLectures will be demonstrated. You will try the work with the system. Rules and instructions for use of WikiLectures will be explained. Topics discussed in detail include How to work with WikiLectures; Author law and WikiLectures; Communication with authors, users and editors; How to keep an opened web safe; Solving critical situations.

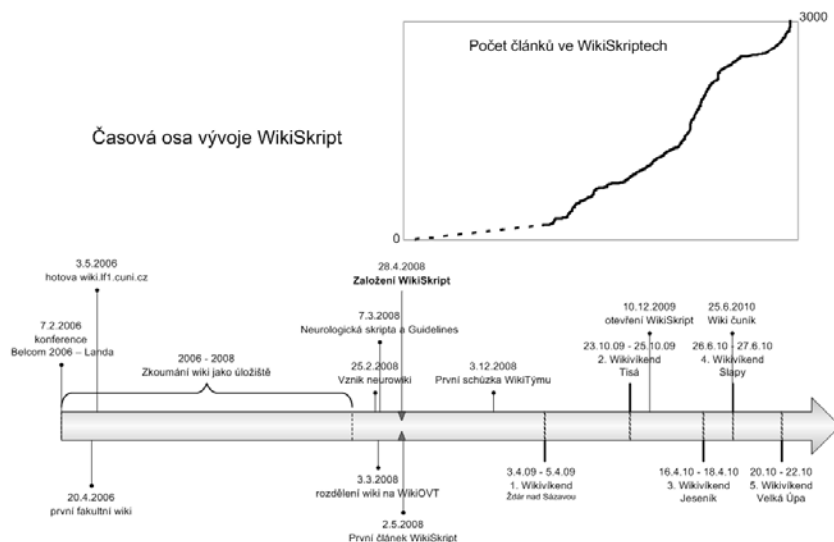
Bring a notebook with you.

Keywords: WikiLectures, Web 2.0, e-learning

Na počátku bylo slovo

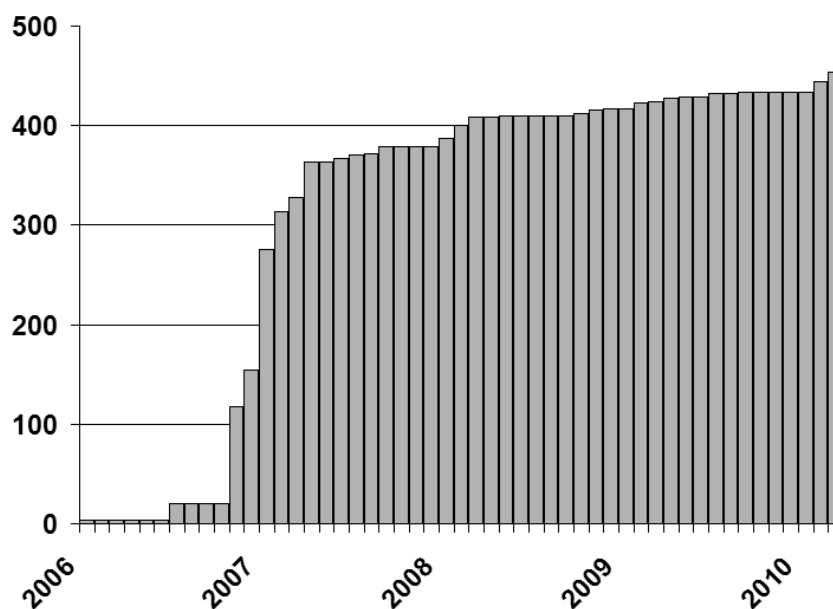
Na konferenci Belcom 2006 měl [Martin Landa](#) 7.2.2006 přednášku [Možnosti systému typu Wiki při správě informačních zdrojů](#). Na Katedře mapování a kartografie Stavební fakulty ČVUT zavedli wiki jako stránky ústavu. Lidé, kteří v životě nedali na web ani čárku, začali najednou

spontánně přispívat. Jeho nadšení bylo nakažlivé. Za tři měsíce jsme měli na fakultě první vlastní wiki.

Časová osa vývoje WikiSkript

Právě v té době jsme řešili problém, **kam a jak** ukládat elektronické výukové materiály. V lepším případě byly rozptýlené na webech ústavů a klinik. Zásadní změnu přineslo založení společného portálu lékařských fakult **Mefanet**. Všechny dosud rozptýlené výukové materiály sem byly koncem roku 2006 přeneseny.

Počet výukových materiálů na portálu

Tou dobou se ve světě již intenzivně řešila otázka, jak snížit náklady na přípravu výukových materiálů. Zrodila se vize "znovupoužitelných výukových objektů" (Reusable Learning Objects – RLO)[1]. Představa byla, že výukové texty se budou skládat jako kostky Lega. K tomu bylo ovšem zapotřebí, aby výukové objekty byly velmi přesně popsány pomocí metadat. Míra znovupoužitelnosti rostla s jemností dělení objektů. Objekty s metadaty měly být ukládány do sdílených digitálních repositářů typu Globe, Ariadne. Právě popis každého kousku textu metadaty celý proces prodražoval. Navíc práce s úložišti objektů byla pro lékaře příliš pracná a složitá.

Věděli jsme, že wiki je jednoduchá a snadno se používá, a více než rok jsme řešili problém, jak v ní ukládat znovupoužitelné výukové objekty a metadata. Velmi nás zdrželo to, že to bylo možné[2], ale absolutně nepraktické. Při pohledu do poloprázdných digitálních úložišť a na kypící život kolem Wikipedie v nás rostlo podezření, že život si razí cestu jinudy. Trvalo nám, z dnešního pohledu nepochopitelně dlouho, než jsme opustili ideu metadat a uvědomili si, že podobnou službu přináší kontextové vyhledávání.

Začátkem roku 2008 se původní fakultní wiki začala dělit na jednotlivé projekty – WikiOVT, NeuroWiki. Tyto projekty se osvědčily, ale jejich dynamika nebyla příliš odlišná od "dynamiky" našeho výukového portálu.

To co projektu WikiSkript dalo dynamiku a náboj, byla myšlenka zapojení studentů. Nadšení a tvořiví studenti naplnili tuto vizi životem a proměňují jí ve skutečnost.

Pravidla WikiSkript a komunikace

WikiSkripta jsou otevřena všem, spolupracují na nich studenti, pedagogové i zdravotničtí pracovníci. Aby takto utvářené materiály byly pro studenty užitečné a důvěryhodné, musí mít samozřejmě určitá pravidla.

Jednou ze základních otázek, která autory odborných a výukových textů zajímá, je: Jakým způsobem mohou být použity informace z WikiSkript? Odpověď je jednoduchá: kdokoli může obsah z WikiSkript šířit či upravovat, musí ale přitom uvést zdroj a autory daného textu. Obsah je totiž zpřístupněn pod licencí *Creative Commons Uveďte autora 3.0 Česko*. Tím se usnadňuje užití WikiSkript v přednáškách, cvičeníh a ve výuce vůbec.

Na WikiSkriptech samozřejmě platí dobré mravy, zákony a předpisy, ochrana osobnosti a další základní etické normy. Snažíme se, aby zde nebyly žádné komerční prezentace, aby texty vyjadřovaly nezávislý, aktuální úhel pohledu na problematiku a aby informace v článcích uvedené byly důvěryhodné a snadno ověřitelné.

Při komunikaci nejen mezi redaktory, ale mezi všemi uživateli klademe důraz na vstřícnost, laskavost a snahu pomoci. Redaktoři jsou instruováni tak, aby pomohli začínajícím autorům vložit materiál a upravit jej do úhledné podoby, aniž by autor sám musel znát wiki jazyk. Články jsou navíc kontrolovány z různých stran – je v nich upravena typografie, pravopis, jsou upraveny citace podle současných norem a hlavně jsou zkontrolovány zdroje. Chráníme své uživatele jednak před problémem s autorskými právy a jednak před tím, že by někdo jejich text použil bez uvedení autorova jména nebo odkazu na WikiSkripta.

Ke každému uživateli máme individuální přístup. Každému nabízíme pomoc konkrétního redaktora, čímž odpadá častý problém internetu: problém s anonymitou. Naši uživatelé vědí, na koho se obrátit v případě, že by tápali. Ve složitějších situacích se s autory scházíme i osobně.

Každý článek, ba dokonce každý uživatel má svou diskusní stránku. Na té lze beztestně diskutovat o problematice uvedené v článku, aniž by text článku sám utrpěl či byl nepřehledný. Redaktoři pravidelně diskusní stránky procházejí

a moderují tak, aby příspěvky do diskuse byly věcné a k tématu a aby články vzkvétaly.

Obecně lze říct, že se snažíme šířit velmi pozitivní náhled na výuku, na spolupráci studentů i pedagogů, vzájemný respekt a také vzájemnou pomoc. Vznikají tak výukové materiály, které nemají ve světě obdoby.

Struktura WikiSkript

Struktura patří k významným charakteristikám každého internetového projektu a významnou roli má struktura i na WikiSkriptech. Dobře navržená a dobře používaná struktura zajišťuje, že návštěvníci i redaktoři dokážou rychle a spolehlivě nalézt ty stránky, které právě hledají. Pro návštěvníka WikiSkript je klíčová především struktura výukových článků, která je zajišťována jednak portály a jednak kategoriemi.

Portály slouží zejména jako rozcestníky pro články určitého medicínského oboru. Uspořádání portálů je libovolné, odkazy na články je možné podle potřeby seřadit a seskupit do logických celků (podobně jako v obsahu tištěné učebnice).

Oborové **kategorie** jsou přiřazovány ke každému článku a označují příslušnost článku ke konkrétnímu medicínskému oboru. Abecední seznam článků z jednotlivých kategorií si může každý kdykoliv zobrazit přes tzv. strom kategorií.

Jeden článek může být přitom zařazen i ve více kategoriích či portálech naráz, rozhodujícím kritériem je jen účelnost takového zařazení.

Kromě výukových článků mají svou pevnou strukturu také technické a redakční stránky. Tuto strukturu zajišťují tzv. **jmenné prostory** (což jsou speciální sekce pro konkrétní skupinu stránek, odlišené speciálním slovem zařazeným jak v názvu stránky, tak i v její URL adrese). Vlastní jmenné prostory mají jak výše zmiňované portály a kategorie, tak například i nahrané soubory, fóra, uživatelské stránky, nápověda, různé šablony, nebo diskusní stránky. Správné použití jmenných prostorů je důležité například pro vyhledávací funkci WikiSkript.

Můžeme shrnout, že je to právě propracovaná a udržovaná struktura, která udržuje WikiSkripta přátelská a jednoduchá k použití, i při tom obrovském množství výukových i technických stránek, které již nyní WikiSkripta obsahují.

Jaké vlastnosti má mít příspěvek do WikiSkript

WikiSkripta žijí snahou autorů a redakce o vytvoření a vylepšování co nejbohatšího množství kvalitních článků primárně určených pro posluchače

všeobecného lékařství. Ideální článek ve WikiSkriptech v sobě snoubí vyvážený obsah a formu.

Název takového článku má být stručný a výstižný, aby byl dobře vyhledatelný. V názvu neužíváme speciálních znaků (dvojtečky, lomítka aj.). Článek by měl být uveden srozumitelnou definicí problematiky.

Obsahem WikiSkript jsou zejména pregraduální texty (často v rozsahu zkouškových otázek), přičemž je kladen důraz na jejich důvěryhodnost (systém kontrol učitelem) a neporušování autorských práv (čerpá se z více důvěryhodných zdrojů, které jsou ve článku náležitě citovány). Článek nemá být příliš dlouhý, ani příliš zkratkovitý. Obecně se by měl mít rozsah krátké kapitoly ve skriptech či učebnici, ideálně do délky 1,5 stránky A4. Termíny použité v textu jsou prolinkovány s dalšími články pomocí dvojitých hranatých závorek. Lze sestavovat články zastřešující i podstránky (obsahující detailnější informace), stejně jako užívat externích odkazů (např. na Wikipedii).

Struktura článku má být co nejvíce přehledná, zajišťují ji především nadpisy 1. a 2. úrovně, které zároveň tvoří obsah článku, usnadňující čtenáři orientaci. Pro zpřehlednění a zjednodušení textu lze užívat odrážek. Vlastní text lze v různé míře zvýrazňovat, platí však pravidlo co největší uniformity článků na WikiSkriptech. Ideální článek je vždy doplněn obrázkem či schématem. Takový článek je pro čtenáře poutavější a zároveň edukativnější.

Ve WikiSkriptech je užíván progresivní **pravopis**, stejně jako je dbáno na dodržování typografických norem.

Každý článek je **zařazen** do příslušných kategorií a portálů, které odpovídají předmětům vyučovaným na lékařské fakultě či klinickým oborům. Článek s medicínskou problematikou může obsahovat následující části (nadpisy): úvod, etiopatogeneze choroby, klinický obraz, diagnostika (laboratorní diagnostika a zobrazovací metody), diferenciální diagnóza, léčba, použitá literatura/zdroj/reference, související články, externí odkazy, doporučená literatura.

Identifikace autorů

Uživatelé WikiSkript, včetně autorů příspěvků, mohou být anonymní. Zejména pro vkládání článků a rozsáhlejší editace se však doporučuje registrace. Ta umožní plně využít všech nástrojů, jimiž systém disponuje, a navíc umožní redakci, aby autorovi poskytovala plnou podporu.

U každého článku ve WikiSkriptech je detailně zaznamenána jeho historie. Lze krok za krokem sledovat vznik článku a je patrné, kdo jakým způsobem obsah upravil. Uživatelé, kteří se zaregistrovali a uvedli své jméno,

vidí v historii skutečná jména jednotlivých přispěvatelů. Mohou si tak udělat představu o důvěryhodnosti vkládaných informací.

Každý článek ve WikiSkriptech může být ověřen učitelem. V jeho záhlaví se pak objeví výrazné označení, které čtenáře informuje o kontrole textu pedagogem, jejím datu a o jménu učitele, který kontrolu provedl. Tato funkce je dostupná akademickým pracovníkům všech lékařských fakult.

Využití nástroje "Poslední změny"

WikiSkripta umožňují snadno a přehledně sledovat aktuální dění a činnost všech uživatelů. Každý návštěvník si může pomoci nástroje Poslední změny, dostupného v levém menu, zobrazit výpis posledních editací a nově založených článků. To má význam především pro redakci, která tak může v reálném čase sledovat aktivitu ostatních uživatelů a poskytovat jim okamžitou podporu, zjistí-li, že je to potřeba.

Nátroj dovoluje zobrazení různých editací podle jejich charakteru, u každého příspěvku je uveden čas jeho odeslání a autor. Registrovaným uživatelům se zobrazují jimi již dříve editované články ve výpisu tučně, aby tak byli upozorněni, že někdo další spolupracuje na jejich příspěvku. Dostupná je jim také možnost zasílání emailových notifikací v případě, že dojde ke změně některého z jejich článků.

Důležitou úlohu hrají Poslední změny v kontrole vandalismu a spamu na WikiSkriptech. Díky pravidelnému procházení nejnovějších příspěvků členy redakce jsou nechtěné editace odhaleny a odstraněny v extrémně krátkém čase, což udržuje kvalitu článků na WikiSkriptech na vysoké úrovni.

Závěrem

Zapojení studentů a učitelů do práce na WikiSkriptech přináší nejen hodnotu v podobě výukových materiálů, ale i zcela novou úroveň komunikace. Vypracované otázky, které dřív kolovaly mezi studenty, často obsahovaly léta tradované chyby. Ve WikiSkriptech se takové chyby rychle a snadno řeší.

Lidé, kteří se na budování WikiSkript podílejí, tvoří spontánní tým, který se schází na wikivíkendech, při výstupech na Sněžku, či pěším zdolávání řeky. Přibývá autorů i redaktorů a nově se zapojující fakulty přinášejí i nové nápady a vize. Jsme rádi, že máme možnost se toho úsilí účastnit. Je to dobrá práce.

Literatura

- [1] Chuck Barritt, F. Lee Alderman: Creating a reusable learning objects strategy, Pfeiffer, 2004

Bechný O., Systém pro podporu komunitního vzdělávání, Bakalářská práce,
MUNI 2007